

בשביל מה לחיות? החסד שנדרש כיום יותר מאי-פעם

מה שאנשים צריכים יותר מכל כיום הוא ערך: להרגיש חשובים ונצרכים. הדאגה העיקרית איננה ממה לחיות, אלא בשביל מה לחיות. אברהם אבינו הבין את זה כבר לפני 4000 שנה. מדוע קובע הרמב"ם שעיקר מצוות הכנסת אורחים היא ליווי האורח בדרכו החוצה?

ב"ה | פרשת וירא | תשפ"ו

נתחיל מההתחלה. המשנה בפרקי אבות אומרת:

1. אבות א,ב: שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה: הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים.

העולם עומד על שלוש רגליים, שלושה יסודות: תורה, עבודה וגמילות חסדים. ספר הזוהר מוסיף כי שלוש העמודים מוחזקים בידי שלושה גדולי עולם שכל אחד מהם מייצג עמוד אחד:

סתר תורה זהר ריש פרשת ויצא: על התורה – זה יעקב, על העבודה – זה יצחק, על גמילות חסדים – זה אברהם ועליהם נשענים העמודים הללו.

כך אומר הנביא מיכה:

מיכה ז,כ: תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם.

עולה השאלה, למה אברהם אבינו הוא מידת החסד? הרי אברהם לא היה האיש הטוב הראשון בהיסטוריה? לאברהם קדם אדם שמסר נפשו להחיות את בעלי החיים בתיבה, לא נתן לעיניו מנוח ופעם אחת שאיחר להגיש את המזון – הוכש מהארי. יתירה מכך: המדרש אומר כי אברהם עצמו רכש את מידת החסד מנח וכל מעשיו היו מתוך קנאה בצדקתו הגדולה של נח.

הלב שבור מהטרגדיה הנוראה שאירעה בסוף השבוע במשפחת חב"ד וכל אחד תוהה מהו יכול להוסיף ולהאיר כדי להרבות את האהבה והחום במחננו. הבה נקדיש את השיעור **לחסד של דורנו**, לצורת הנתינה החיונית והנדרשת כיום, שיכולה להציל חיים ולשנות את הדרך בה חיים.

מה שאנשים צריכים יותר מכל כיום הוא **ערך**: להרגיש חשובים ונצרכים. אנחנו חיים בעולם בו רוב בני האדם אינם מחפשים אוכל. הקיום עצמו מובן מאליו, מים זורמים בברזים והרפואה מוצאת פתרונות לרוב הבעיות הרפואיות. מאבק הקיום כיום הוא על שאלת **המשמעות**: מה צריך אותי? מה אני יכול לתרום? הדאגה העיקרית איננה ממה לחיות, אלא בשביל מה לחיות? אברהם אבינו הבין את זה כבר לפני 4000 שנה והוא השקיע בכך – לא פחות מאשר במתן חסד פיזי.

כדי להבין את הדברים, אנחנו רוצים להעלות תמיהה גדולה במרכז פרשת השבוע: מדוע קובע הרמב"ם שעיקר מצוות הכנסת אורחים הנלמדת מאברהם אבינו היא ליווי האורח בדרכו החוצה? איך יתכן שהכנסת אורחים היא **להוציא** את האורחים? הרי התורה יוצאת מכליה לתאר כל פרט מהדרך שבה אירח אברהם את אורחיו ומדוע מה שנשאר בסוף הוא הדרך שבה נפרד מהם?

הרבי מפתח רעיון כביר: הכנסת אורחים היא לא לתת אוכל, היא לתת ערך. היא לא למלא את הגוף, אלא למלא את הנפש. להעניק חברות, משפחתיות וקהילתיות לאורח. ההענקה הזו מתבטאת בצעד הקטן של ליווי החוצה. המארח רומז לו: נהייתי ממחיצתך וקשה לי להיפרד ממך. אני מנסה להרוויח עוד רגע איתך – והרגע הזה ממלא את ליבו של האורח בגאווה. לא העקתי ולא הטרדתי, אלא העשרתי את השולחן. זה החסד האמיתי הנצרך כיום יותר מאי-פעם.

והוא יסחוב אותו פנימה.

שנית, עזיבת השכינה לטובת האורחים. הקב"ה נוחת עם פמליה של מעלה לבקרו אחרי הברית. אברהם קיבל את השכינה בהתרגשות, אבל אז ראה משהו מרחוק. ענן אבק עלה ורמז על אנשים בדרך. אברהם לא חשב פעמיים ועשה דבר שלא יאומן. הוא אמר לקב"ה 'אני מצטער, הגיעו אורחים' ורץ לקבל את הערביים.

בראשית יח: וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום: וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: ויאמר: א-דני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך.

רש"י: והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירוך ויכניס את האורחים.

נחשוב על אדם שמרגיש חשק לדבר עם אשתו. הוא מרים טלפון והשיחה זורמת, אבל פתאום היא נעלמת. צליל 'שיחה ממתונה' נשמע וזה אומר שהיא נטשה אותו לטובת מישהו חשוב ממנו. הוא משכנע את עצמו שאולי זו 'אראלה ממפעל הפיס', אבל אחרי חמש דקות חוזרת השיחה. "אה, זאת הייתה מוקדנית מעמותת 'לב רינה' שמבקשת תרומה לנזקקים..." ההמשך יהיה בצרחות: "את לא מתביישת?! הנזקקים יותר חשובים מבעלך?! העמותה לא תברח, הם יתקשרו שוב...".

הגמרא מסיקה חידוש הלכתי: "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה". ראו הארות בהערה¹.

שלישית: רמת ההארכה: מתחיל מרוץ שאינו קיים גם בבית המלון היוקרתי ביותר. אברהם שוחט שלוש פרות כדי לתת לכל אורח את הלשון, שהיא החלק החשוב ביותר. ולא זו בלבד, אלא שמאכיל אותם ארוחה כפולה: גם חלב וגם בשר. וכדי שלא לערב בשר וחלב הוא מדייק בסדר הנתינה.

שם יח,ב: ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפ-ניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו.

דרשות הבן איש חי: הרי הבשר חשוב הרבה מהחלב ולמה מקדימה התורה את הגשת החלב? אלא כוונה עמוקה הייתה לאבינו: אם יאכלו בשר לפני החלב, יהיה עליהם להמתין שש שעות בין הארוחות וירעבו בינתיים. לכן הקדים להגיש את החלב ובין זה לזה ירחצו ידיהם ויקנחו בפת [כמנהג זה שאין חייבים להמתין זמן ביניהם]. והכתוב מוסיף 'והוא עומד עליהם תחת העץ', כיון שהאורחים עלולים לשגות

מדרש שוחר טוב תהילים לז: אלמלא הקנאה אין העולם מתקיים, שאין אדם נושא אשה ובונה בית. אלמלא שקינא אברהם להקב"ה, לא היה קונה שמים וארץ. שאמר למלכי צדק (שם בן נח) כיצד יצאתם מן התיבה? אמר לו: בצדקה שהיינו עושים. מה צדקה היה לכם לעשות והלא לא היו אלא נח ובניו? אמר לו על החיה והבהמה והעוף. לא היינו ישנים כל הלילה, אלא היינו נותנים לפני זה ולפני זה. פעם אחת איחרנו את עצמנו ויצא אבי (נח) שבור. אמר אברהם מה אלו, לולי שעשו צדקה עם בהמה חיה ועוף לא היו יוצאים ובשביל שאיחר עצמו כמעט קיבל שכרו (עונשו) ונשבר. אם אני אעשה עם בני אדם, שהם בדמות וצלם של המלאכים, על אחת כמה וכמה שאנצל מן הפגעים. מיד 'ויטע אש"ל בבאר שבע' - אש"ל ראשי תיבות אכילה שתיה לויה.

מה איפוא החידוש המהפכני בחסדו של אברהם, שלא היה אצל נח?

הגישה הפשוטה אומרת שמעלתו של אברהם היא "אהבת החסד", הרדיפה אחרי החסד. אברהם לא העניק חסד כמענה לצורך, אלא חיפש ותבע חסד. הוא לא מצא לעצמו מנוח בלי נתינה והעניקה. הדבר בא לידי ביטוי ברדיפה אחרי החסד וגם באיכות הנתינה עצמה, בה אברהם העניק לאנשים יותר ממה שהיו רגילים לקבל בבית. הוא הרחיב והגדיל את תפיסות הקולניגריה שלהם.

2. אבות דרבי נתן: איוב עשה ארבעה פתחים לביתו, כדי שלא יהיו עניים מצטערים להקיף את כל הבית... ואעפ"כ אמר הקב"ה לאיוב: עדיין לא הגעת לחצי שיעורו של אב-רהם, אתה יושב ושוה בתוך ביתך ואורחין נכנסים אצלך, את שדרכו לאכול פת חטים האכלתו פת חטים ואת שדרכו לאכול בשר האכלתו בשר, אבל אברהם לא עשה כן, אלא יושב ומחפש אורחים בעולם, ואת שאין דרכו לאכול פת חטים מאכילו פת חטים, ואת שאין דרכו לאכול בשר מאכילו בשר, ולא עוד אלא עמד ובנה פלטרין גדולים על הדרכים והניח מאכל ומשקה וכל הבא ונכנס אכל ושתה וברך לשמים.

התורה שופכת מילים על גבי מילים כדי לתאר את רדיפת החסד של אברהם. ראשית, "והוא יושב פתח האוהל כחום היום": מה פתאום אדם יושב בפתח האוהל כחום היום? הרי כחום היום נכנסים לתוך האוהל? כי אברהם לא מוצא לעצמו מנוח: אין לו אורחים. כבר שלושה ימים אחרי הברית שאין לו אורחים. משום שהקב"ה הוציא חמה מנרתקה כדי לא להפריע לו בהתאוששות מהברית. אבל אברהם לא מתנחם: הוא אדם זקן בן 99, שלושה ימים אחרי הברית ועוד עטוף בתחושת על הפצע, כמסופר בגמרא, ומחפש אורחים. הוא מתיישב בפתח האוהל כחום היום, שמא יעבור אורח

1. ידועה השאלה מהיכן ידע אברהם שגדולה הכנסת אורחים עד שקם ועזב השכינה? מילא הגמרא לומדת מאברהם, אבל מאיפה הוא עצמו למד? הרבי מבאר (לקו"ש כה/82 הערה 45): אברהם ראה שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה כדי למנוע אורחים מלבוא, אבל אם הקבלת פני שכינה גדולה יותר, לשם מה צריך חמה? שאורחים יבואו ועדיין הוא פטור לארחם בגלל שהקב"ה יושב מולו? מכאן שגם השכינה אינה פוטרת מהכנסת אורחים ונדרש עוד אמצעי טבעי להרחיק האורחים.

ולאוכלם יחד ולכן מינה עצמו להיות 'שומר' עליהם.

רביעית: אברהם לא שולח שלוחים לארץ, הוא אינו ממנה את אליעזר וישמעאל, אלא רץ בעצמו אל הרפת, המשחטה והמטבח ואף עמד עליהם בעת הארוחה. מכאן שישנה עדיפות לקיים הכנסת אורחים בגופו ולא על ידי משרת או בני הבית.

עד כאן מעלות עצומות שנדמות כעיקר החסד של אברהם, אבל הרמב"ם מניח דגש על פרט אחר. הביקור הנהדר של המלאכים מסתיים כך:

3. בראשית יח, טז: ואברהם הלך עמם לשלחם - רש"י: לוייה, כסבור אורחים הם.

אברהם עדיין חשב שמדובר באורחים הזקוקים לליווי ולכן קם ללוות אותם ביציאתם לתחנה הבאה שלהם: הפיכת סדום. בהמשך מספרת התורה כי הקפדתו של אברהם ללוות את אורחיו לא הייתה תופעה חד פעמית, אלא חלק מרכזי בשירותי האירוח שהעניק. זה הפך להיות השם המסחרי של פונדק הדרכים שהקים בבאר שבע. שמו המסחרי של הפונדק היה "אשל" וציין את העובדה שכאן מארחים בשיטת "הכל כלול": אכילה, שינה, לוויה.

בראשית כא, לג: ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם.

סוטה י, א: רבי יהודה ורבי נחמיה: חד אמר פרדס וחד אמר פונדק - רש"י: פונדק ללון שם אורחים ולשון אש"ל ראשי תיבות הוא אכילה שתיה לוייה שהיה מאכיל ומשקן ואח"כ מלווה אותן.

רבנו בחיי: אכילה, שינה לוויה.

ובעוד שהלוייה היא לא יותר מפרט בתוך חווית האירוח, הרמב"ם יוצא מכליו והופך אותה לחזות הכל:

רמב"ם הלכות אבל יד: מצות עשה של דבריהם לבקר חור- לים ולנחם אבלים... ולהכניס הכלה וללוות האורחים... שכן הלוייה מרובה מהכל והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה: מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלווה אותן, וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר 'וירא והנה שלשה אנשים', וליוויים יותר מהכנסתן. אמרו חכמים כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים.

הרמב"ם אינו מגדיר את המצווה בשמה המוכר - **הכנסת אורחים**, כדברי משנת "אלו דברים" שמזכירים כל בוקר בברכות השחה, אלא בשם חדש: **"ללוות האורחים"**. ואף חוזר ומדגיש ששכר הליווי מרובה מהכול.

החפץ חיים מביא (אהבת חסד חלק שלישי ספ"ב) סיפור על עשיר

שהצטיין בהכנסת אורחים. פעם פרצה אש וכלתה ביתו המפואר. שאלו אנשים את גדול הדור ההוא, כיצד זו תורה וזו שכרה? ענה כי אותו עשיר היה רק מארחם באכילה ושתיה ולא בלוויה, ולכן נותר רק עם ה"אש" במקום "אשל".

ולא צריך להיות מפרש כדי לתמוה איך הכנסת אורחים מתבטאת **בהוצאתם** מהבית...? (אולי כדי לוודא שהם אינם חוזרים...?) יתירה מכך: כיצד הליווי של אברהם לאורחיו, מרשים יותר מכל הפעולות המדהימות האחרות שעשה: רדיפת החסד עם תחבושת הברית, עזיבת השכינה, הגשת שלוש לשונות פרה וארוחה חלבית ובשרית שאת כולה טרחו אברהם ושרה בעצמם?

ההסבר הפשוט לחובת ליווי האורחים היא כסיום דברי הרמב"ם (לעיל): "כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים". בעבר היו הדרכים שורצות סכנה, מה גם שהעני העובר בעיר אינו מכיר את הדרכים ועלול ליפול לדרכים מזיקות. לכן חלק ממצוות הכנסת האורח היא ללוות אותו ביציאתו מהעיר.

הגמרא מוסיפה (סוטה מו) כי חובה זו אינה מוטלת רק על מארח פרטי, אלא בית דין וזקני העיר היו מעמידים שומרים להדריך את האורחים בצאתם מהעיר. ולכן במקרה של מציאת הרוג בדרך וזקני העיר מתחייבים בעגלה ערופה, הם אומרים: "לא פטרנוהו בלא מזונות ולא הנחנוהו בלא לוויה".

[פרפרת: בכך מבארים דעת זקנים בראשית מה, כז דבר תמוה: ידוע כי יוסף שלח לאביו "עגלות" ורש"י מביא כי היה זה רמז לפרשת "עגלה ערופה" שלמדו ברגעים האחרונים טרם שנפרדו להפסקה העצובה שנמשכה 22 שנה. וכאן שואל כל אחד: מה פתאום נזרקה נבואה ביעקב ללמוד עם בנו הלכות נוראות וחמורות כעגלה ערופה? מדוע לא למדו הלכות מוקצה או נטילת ידים?

אלא כשיוסף יצא לראות שלום אחיו, אביו ליווהו מעט בדרך. אמר יוסף לאביו: "חזור בך, שלא איענש על טרחתך". אמר לו יעקב כי הוא חייב ללוותו החוצה, מדין בית דין וזקנים שחייבים למנות מלווה כדי שלא להתחייב ח"ו בעגלה ערופה].

אולם, בכל זאת, קשה לומר שזאת כל כוונת הרמב"ם: א. עדיין חובת הליווי אינה גדולה מחובת אכילה ושתיה, ולא ברור למה קובע הרמב"ם ששכר הליווי **עולה על הכול**? ב. והוא העיקר: הרמב"ם כותב רק כמשפט אחרון **ונפרד:** "אמרו חכמים כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים", ומשמע שזאת מעלה נוספת, אבל לא כותב שכל מצוות הליווי, עיקרה ושורשה, הוא **משום** שפיכות דמים.

עלינו להבין אפוא הנושא כולו: מהו עיקר מצוות הכנסת אורחים? איך זה קשור לחובת הליווי? למה חובה זו רלוונטית כלפי מלאכים? וכיצד קיים אברהם אבינו הכנסת אורחים בשרפי מעלה?!

בשיחה נפלאה מציג הרבי מליובאוויטש יסוד מרכזי וחודר ללב במהותה של מצוות החסד. הרעיון נושא חשיבות ומשמעות בדורנו, יותר מאשר אי פעם (לקו"ש כה/70 ואילך, 79 ואילך).

ב. אדם מורכב משני רבדים: גוף ונפש. פיזי ורוחני. הגוף צריך לחם, אבל הנפש צריכה ערך ומשמעות. הנפש צריכה להרגיש חשובה וחלק ממשוה שהוא יותר גדול ממנה. הגוף צריך ממה לחיות, אבל הנפש צריכה סיבה **בשביל מה לחיות**.

שני הצרכים הללו באים לידי ביטוי בשתי מצוות שונות: צדקה וגמילות חסדים. צדקה נועדה למלא את **הגוף** של העני. מדובר באדם רעב שנמצא בסכנת מוות והחובה הראשונה היא למלא את הבטן ולתת לו סיכוי הישרדות. גמילות חסד, לעומת זאת, נועדה למטרה נוספת: למלא לו את **הנפש**. לא רק לתת כסף, אלא להציל את הכבוד והערך העצמי שלו. לתת לו את ההרגשה שהוא חשוב ומסוגל לעשות עם עצמו משהו.

גמילות חסד היא להציל אדם **לפני** התמוטטות ולשמור עליו כאדם נלהב שיוצר ומגשים את עצמו. לתת לו הלוואה "כי ימוך אחיך" ולהשאיר לו ביד "חֶכְמָה" ולא "דגים". להעניק לו את הסיכוי לשמור על הישגיו וכבודו. אם צדקה זה לתת לו **לחיות**, חסד זה לתת לו **סיבה לחיות**.

שיא החסד נעשה ב"הכנסת אורחים": היא נועדה לתת לזולת **הרגשה של בית**. אורח שבא לאכול אצלנו בליל שבת, לא בא לקבל אוכל. הוא יכול למצוא גם בבית תמחוי ציבורי. הוא רוצה בית, חברות וקהילתיות. להרגיש חלק מציבור גדול ולהיות חשוב בעיני משהו.

החברות מגיעה לשיאה באקט הקטן של הליווי החוצה: כשהמלווה קם מכיסאו ומלווה את האורח – ברגע הזה **התחיל האירוח!** פתאום מבין האורח למפרע שנהנו ממנו, שלא סבלו משהותו. לכל אורך הסעודה הוא יושב על קוצים, הוא הרגיש מבוים ונזוף כמי שמעיק על המארחים, אבל כשקם המארח ללוותו, כאילו כדי **להרוויח עוד רגע איתו** – הוא מתחיל להרגיש חיים, הוא חש לראשונה בכית².

"הדברים הקטנים" – הם הדברים הגדולים. האקטים הקטנים, הם הביטויים המהותיים שהופכים את החיים לבעלי משמעות. זה עומק כוונת הרמב"ם: "כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים", הכוונה לשפיכת דמים **עכשיו**, בבית המארח. כי אם לא מלווים את האורח ומחכים שיקום ויילך מעצמו – האורח חש כאילו שמחים להתפטר ממנו ח"ו.

אחד התורמים הגדולים למוסדות חב"ד, היה ר' שמואל ראהר מארצות הברית. הוא לא רק נתן, הוא ידע איך לתת. בחביבות ובמאור פנים, עד שלא היה ברור מי הנותן ומי המקבל... בחנוכת בית חב"ד בבאזל, בנין שהוא עצמו תרם, הוא סיפר על המורה שלו לנתינה:

במהלך מלחמת העולם השנייה, כאשר היה ילד בן עשר, הוריו נאלצו לברוח והשאירו אותו אצל ידיד בבאזל. אותו אדם אסף את ילדיו אל השולחן ואמר: "קיבלנו היום ילד חדש למשפחה, שמואל יהיה אחד הילדים שלנו. וכיון שהוא הילד הגדול – המקום שלו בשולחן יהיה על ידי, כמו הבכור..."

למה הדבר דומה? שני סוחרים חזרו מהמסחר בערב שבת ונתקעו בדרך. הם הבינו שלא יגיעו הביתה ועליהם להיכנס לעיר קרובה ולמצוא בית להתארח בו. הם חשו בושה, הגאווה לא נתנה להם

ליפול על משפחה ללא הודעה מוקדמת, אבל לא הייתה ברירה: הם מוכרחים למצוא בית יהודי עם חלות ויין לקידוש. הם הקישו על הדלת הראשונה והיא נפתחה בידי אדם מבוגר. הם התנצלו והצטרפו שלא נעים להטריח, אבל אולי יואיל לארח אותם. המארח דרש בתמורה אלפיים רובל, סכום אגדי שלא היו משלמים אפילו במלון יוקרתי. הם היו בהלם, אבל לא הייתה אפשרות אחרת.

בערב שבת חזרו מבית הכנסת והשולחן היה עמוס מטעמים. כשני עשירים הם חשו בושה לאכול משולחן לא שלהם, אבל אחרי רגע אמרו לעצמם: "שילמנו, בואו נהנה". הם אכלו ואכלו יותר טוב מהבית, אחרי הכול הם שילמו כמו בוולדורף אסטוריה... גם בשבת בבוקר הם לא הפסיקו לאכול וכך בסעודה שלישית... במוצאי שבת אחרי ההבדלה, הם נפרדו מבעל הבית לשלום, אבל אז הוא הוציא את הכסף שקיבל מהם אתמול ואמר: "זה שלכם".

"תראו, נכנסתם אתמול כמו שני אומללים שהולכים לסבול כל השבת. אמרתי לעצמי שאם תשלמו – תרגישו בבית. עכשיו אחרי שנהניתם, הכסף הוא שלכם והמצווה כולה שלי..."

4. ליקוטי שיחות כה/75: בכלל במצוות שבין אדם לחברו נוגע בעיקר הנפעל, הטובה והתועלת שחברו מקבל בפועל, ופחות נוגע **מידת** החסד של הפועל, ההתעניינות ושימת הלב מצד הנותן. [אף שבוודאי צדקה במאור פנים מוסיפה במעלת המצווה]. ואולם בהכנסת אורחים מגיעים לחידוש מיוחד, **שמידת** החסד, הרגש החסד של בעל הבית המארח נוגע לנפעל. הכנסת אורחים צריכה להיות באופן כזה שהאורח ירגיש שכל הפעולות נעשות מצד התעניינות, מצד רגש אהבת ישראל.

זה מתבטא במיוחד בחיוב 'ללוות האורחים', שכן הליווי אינו צורך פיזי אלא מבטא את **רגש** המארח ובמילא מרגיש האורח שכל מה שנעשה בשבילו – נעשה בהרגש הלב של בעל הבית, שמתעניין בו ורוצה טובתו. ואולם כשבעל הבית אינו מלווה אותו, מרגיש האורח ביזיון ובושה וכאילו שופך דמים.

בכך מתורצת תמיהה מהותית בכללות הפרשה: בחכמה שלאחר מעשה יודעים שמדובר היה במלאכי מרום, שרפי מעלה, שאין להם שיג ושיח עם חומריות העולם. יוצא מצב תמוה: **אברהם לא קיים הכנסת אורחים לכאורה**, שהרי הם אינם זקוקים להשביע רעבונם ונמצא **שאברהם עזב סתם את השכינה** ולא קיים ההיתר ד"גרולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה". והוא תמוה.

אולם הרבי מאיר (עמוד 78 שם) שעיקרה של הכנסת האורחים הייתה הבעת הכבוד ותשומת הלב כלפיהם – וגם **מלאכים נהנים לקבל כבוד מאברהם אבינו**. אחרי הכול, אדם שזכה שהקב"ה עצמו יבוא לבקר ביום השלישי למילתו, זה בוודאי מכובד עבור

2. **דוגמה:** שלמה המלך אומר במשלי: 'טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה שם'. מובא בילקוט שמעוני: באותם ימים ששלמה המלך ירד ממלכותו, היה מחזר על הפתחים בשביל פרנסה. פגע בו אדם והזמינו להתארח אצלו. זבח לפניו שור והביא לפניו מטעמים והתחיל להזכיר לו ימי מלכותו: 'זוכר שעשית כך וכך כשהיית מלך?! כיון שהזכיר ימי מלכותו, התחיל שלמה גועה ובוכה. למחרת פגע אדם והזמינו לביתו. רחץ פניו ידיו ורגליו והביא מעט ירק והתחיל לנחמו: 'שבועה נשבע הקב"ה לאביך שאינו פוסק מלזכר מזרעו... כך דרכו של הקב"ה, מוכיח וחוזר ומרצה ועתיד להחזירך למלכותך'. כיון ששמע כך – שבע.

המלאכים לראותו טורח עבורם.

בהערה³ הובא סיפור מושלם.

עצמה: לפי התירוץ הראשון, גם מצוות צדקה **טעונה כוונה** ולכן כשנקדימון לא נתן צדקה בכוונה ראויה – איבד את כספו⁴. ואולם התירוץ השני סובר שמצוות חברתיות אינן צריכות כוונה ולכן איבוד הממון היה כי לא נתן כראוי.

אתון דאורייתא כלל כג בסופו: מצינו בכתובות בבתו של נקדימון בן גוריון שבאה בפני ריב"ז ואמרה רבי פרנס – ני... ופריך בגמרא והרי אמרו על נקדימון בן גוריון שהיו מציעים תחתיו כלי מילת ומוסרים לעניים? ומשני איבעית אימא לכבודו הוא דעבד. ומוכח שכשנותן בכוונה אחרת – גרע.

אולם כל הדיון נוגע לצדקה, אבל לפי חידושו של הרבי לגבי הכנסת אורחים, מבואר בשיחה באריכות שהכוונה היא חלק בלתי נפרד מהמצווה. אי אפשר לארח כיאות, בלי לשמוח בנוכחות האורח ולהפגין את ערכו וכבודו האינסופי. ולכן הכנסת אורחים צריכה כוונה מעולה.

דוגמה נהדרת למתן כבוד ולא רק נכסים פיזיים, נמצאת אצל שתי אימותינו, רחל ולאחיה: בפרשת "ויצא" מופיע אחד הפסוקים הקשים להבנה בתורה. ראובן חוזר מהשדה עם "דודאים", שהם פרי המסוגל לפיריון ומביא בשמחה לאימו, שע"תעמור מלדת" ועכשיו תהיה מסוגלת לחזור ללדת.

רחל העקרה שלא ילדה בכלל, ניגשת לאחותה ומבקשת לקבל מהדודאים. לאה עונה במשפט בלתי נתפס: "המעט קחתך את אישי ממני ולקחת גם מדודאי בני?!". לא מספיק שלקחת את בעלי ואת רוצה לקחת לי את הסיכוי להרות שוב?! כל לומד נדהם: מי לקח ממני? איך התהפכו היוצרות? הרי רחל וויתרה עבודה על הסימנים שהפקיד יעקב בידה ולולי הוויתור הייתה לאה נזקת מהאוהלה?

פירוש נאה אומה, שלא לא ידעה מעולם על הוויתור של רחל עבורה. רחל מסרה לה את הסימנים בטבעיות, בלי לתת לה הרגשת חסד וצדקה. היא אמרה אגב אורחא: "את יודעת שההלכה היא, שכאשר החתן והכלה נכנסים לאוהל, הכלה אומרת את המילה 'חנה', שהיא ראשי תיבות של שלוש המצוות של האשה. כך הבעל יודע שהיא עברה הדרכת כלות ומוכנה לחתונה כבת ישראל כשרה.

העניין נושא היבט למדני מעניין: הגאון רבי יוסף ענגיל, מגדולי למדני פולין לפני כמאה שנה, חוקר חקירה הנוגעת להלכה: האם מצוות שכיב אדם לחברו חייבות כוונה לקיים המצווה או שהמצווה מתקיימת מאליה, בגלל עצם הנתינה. שכן העני קיבל את הצדקה וקנה אוכל, ומה זה משנה האם בעל הבית עשה זאת בשמחה או בכורח (ראו לקו"ש יט/203 הערה 51).

מצד אחד מובא:

מדרש ספרי תצא: המאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה – מעלה עליו הכתוב כאילו זכה, שנאמר [במ- צוות שכחה]: 'לגר ליתום ולא למנה יהיה'.

אדם שאיבד סלע הוא **מצטער על הסלע** והיה מעדיף לקבלו בחזרה, ובכל זאת העובדה שהעני קנה אוכל נזקפת לזכותו. שכן, מצוות שכיב אדם לחברו נועדו להחיות את העני והכסף שלו עשה את העבודה. ראייה לכך היא, שמצוות שכחה נתקנה לכתחילה באופן של שכחה ולא בנתינה מכוונת.

מצד שני מובא בגמרא (כתובות סו) סיפור הפוך: רבן יוחנן בן זכאי יצא עם תלמידיו מירושלים וראה נערה יהודייה מלקטת שעורים מתוך גללי בהמת ערביים. הוא נחרד לראות שמדובר בבתו של נקדימון בן גוריון, העשיר האדיר של ירושלים. רבן יוחנן נזכר שהוא עצמו סידר קידושין בחתונתה וראה את אביה מבטיח אלפי דינרים כערכות לכתובתה. הוא שאל בזעזוע: "בתי, ממון של בית אבא לאן הלך?". היא ענתה שבירושלים אומרים "מלח ממון – חסר", תמלח את הממון על ידי שתחסר ממנו לצדקה ואילו אבא לא נתן מספיק צדקה.

שואלת הגמרא: הרי לא היה בעל צדקה כמו נקדימון, עד שהיו פורסים תחתיו שטיחי משי בהליכתו ומיד אחר כך מוסרים אותם לעניים? עונה הגמרא שתי תשובות: א. הוא נתן צדקה **לכבוד עצמו** ולא ברחמיו על העניים. ב. הוא לא נתן כפי שהיה ראוי לתת לעשיר כמותו.

מדקדק רבי יוסף ענגיל כי שני תירוצי הגמרא חולקים בנקודה זו

3. הקורונה פרצה אחרי פורים ולקראת ליל הסדר התעצמה הגזירה: אסור לצעירים להתקרב אל המבוגרים וההורים יסערו ליל הסדר לברם. הגזירה הייתה כפולה, עבור אלמן וקל וחומר אלמנה ל"ע, שנאלצה לראשונה בחייה לשבת לבדה בליל הסדר, לקרש ולהכין לעצמה המרור והחרוסת.

שמעתי סיפור מושלם מהגברת סיוון רהב מאיר: מעשה באלמנה בניו יורק שעצב עמום עטף אותה: כיצד תערוך בעצמה את הקידוש? מי ישיר לידה מה נשתנה? ממי תקבל כזית מרור עטוף במצה?

בערב פנה השכן שגר מולה והציע לה לפתוח את הדלת ולגרור את שולחן האכילה קרוב לפתח. גם הוא יגרור את שולחן החג אל הפתח וכך תשמע אותו וילדיו קוראים את ההגדה. היא הסכימה ואז קרה נס. התברר שהשכן שלה גדל על אותן מנגינות שבעלה היה מנגן. הוא שר את הקידוש במנגינה זאת, הילדים שאלו מה נשתנה באותה נעימה הזכורה לה, הוא ציטט אותם פירושים שבעלה היה רגיל לצטט והיא לא הרגישה שום יחידנות, זה היה כאילו בעלה שב ללילה אחד.

בקושי חיכתה עד שחלפו שני ימי החג בחוץ לארץ והיא התקשרה לבנה שגר בארץ: "יענקי, אתם לא צריכים להיות עצובים בגללי. זה היה ערב מושלם, חזרתי אחורה שנים, מאז שאבא נפטר לא נהניתי ככה". הבן השתתק, הוא נחנק מרמעה קלה ואמר: "אימא זכית, השכן שלך התקשר אלי לפני החג וביקש לדעת איך אבא היה עושה את הסדר. הוא בירר מה היה שר, מה היה מספר ואיזה רעיונות היה מצטט. הוא למד הכול בעל פה ועשה כשביילך את המיטב...".

4. ומה שבמצוות שכחה יוצא ידי חובה בלא כוונה? צריך לומר לדעה זו שיוצא רק לאחר שנזכר **ואינו חוזר לאסוף התבואה** וכך מקיים המצווה **במעשה** ולא בשכחה, ראו אתון דאורייתא שם.

נוקם וכיצד החסיד מוסר הכול?

הביאור נפלא (פרשת ראה תשל"ט, ביאורים לפרקי אבות א/278): צריך לדקדק בדברי המשנה – **"האומר... שלי שלי ושלי שלך"**. הכוונה איננה על נתינה גשמית או אי נתינה גשמית. אלא כל המשנה מדברת על **האמירה והקרנת הלב**: על הנתינה הרוחנית שעומדת בבסיס הנתינה הגשמית.

הראשון נותן צדקה כמחויב, אבל **"האומר"** – ההרגשה הקורנת ממנו היא של כעס וקפידה על העני. **"שלי שלי ושלי שלך"**: למה אתה מכריח אותי להכניס יד ולוותר על מה ששייך לי. על כך אומרת המשנה ברמה של **"מילי דחסידותא"**, כי בדקות הוא **"רשע"**. יהודי לא נותן כלום משלו, אלא ממה שקיבל מהקב"ה לכתחילה כדי לתת לאחרים.

מנגד, השני אינו נותן את כל כספו, זה לא שייך, אלא נותן את **כל ליבו**. **"האומר שלי שלך ושלי שלך"**. הוא אינו נותן לעני את נכסיו, אלא את ההרגשה **שמגיע לעני הכול** בצדק ובשמחה.

זו לא של שאלה של **כמה**, אלא של **איך**: החסיד אינו מתנשא על העני בהרגשה של יכולת. אלא אומר הכול טוב, לא מגיעה לי שום תורה. עשיתי את הדבר הנכון ומחר אתה תקבל את ההזדמנות שלך ותעשה אתה את הדבר הנכון. וזאת נתינה יותר חשובה מכסף: הכסף נותן קיום, אבל הכבוד מעניק חיים. הכסף מחזיק את העני לשעות הקרובות, אבל הכבוד מקים אותו על הרגליים ונותן תקווה.

הגמרא מחדדת עם הנגדה בוטה (קידושין לא, ב): **"יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העולם הבא"**. כלומר: יש מי שמאכיל את אביו עוף שמן, אבל ייענש בעולם הבא על הנתינה הזו. ויש מי שמעורר את אביו לטחון בריחים ויזכה לעולם הבא. שכן, זאת לא שאלה של כמה, אלא של **איך**: הראשון מאכיל את אביו בשר משובח, אבל כשאבא מתעניין איך הפרנסה? ואיך השיג את הכסף לקנות בשר כזה? הוא משתיק אותו בגסות: **"שתוק זקן ואכול"**. מנגד, הבן השני, נאלץ לבקש מאביו לסייע בעבודת טחינת הריחים, אבל עושה זאת בצורה עדינה שמכבדת את האבא ונותנת לו תחושת שותפות בעול הקיום.

כך שרחל לא העניקה לה רק חסד פיזי, אלא גם ובעיקר חסד נפשי. היא שמרה על כבודה והשאירה את אחותה חשובה וגבוהה במדרגה. עד כדי כך שלא לאה לא הרגישה נחותה ממנה לגבי יעקב.

יש שיחה נפלאה בה הרבי כותב דבר מרטיט (שיחת ט' כסלו תשל"ב, תורת מנחם סו/255). לאה החזירה לרחל בסוג כזה בדיוק של חסד: בשמה הנפלא של דינה. התורה מקפידה להסביר את השם של כל אחד מהשבטים. למשל: **"ראובן"** מלשון ראיית הטוב, **"כי אמרה כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי"**. **"שמעון"** מלשון שמיעת הטוב, **"ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנוכי"**. **"לוי"**, מלשון ליווי והתחברות, **"ותאמר הפעם ילוה אישי אלי, כי ילדתי לו שלושה בנים"**. וכן הלאה.

ילד אחד חורג באופן בולט: **"דינה"**. התורה מספרת על לידתה (לכא): **"ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה"** – וזהו, ואין **"כי אמרה"** בטעם השם דינה. מדוע? האם שם בת אינו טעון הסברה? אדרבה, השמות הראשונים שמוסברים בתורה הם שמות נשים. בעוד שאין טעם לשם **"אדם"**, אדם מסביר את השם **"אשה"** – **"כי מאיש לקחה זאת"**, והשם **"חוה"** – **"שהייתה אם כל חי"**?

במיוחד שחז"ל (ברכות סא, א) מגלים את טעם השם **"דינה"** ורש"י מעתיק: **"שרנה לאה דין בעצמה"**, אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות והתפללה עליו ונהפך לנקבה. השם **"דינה"** מבטא אכפתיות וסולידריות עצומה של לאה לאחותה: כשלאה החלה את ההיריון, היא חשה שהיא שוב בהיריון עם בן שביעי!, ונחרדה לחשוב שרחל אחותה תלד רק בן אחד – פחות מהשפחות. כיון שלאה כבר ילדה שישה וכל אחת מהשפחות ילדה שניים ואם לאה תלד בן שביעי – לא יישאר לרחל אלא אחד. על כן דנה דין ותבעה מהקב"ה שהבן הנוצר ברחמה יתהפך לנקבה, וכך היה.

למה לא מציינת התורה את ויתור האחוה הנפלא שכלול בשם דינה?

טעם השם **"דינה"** נשמר רק בליבה של לאה והיא **לא העלתה ברעתה להנציחו בשם בתה**. הדיון משפיל את רחל ומגלה שהייתה אמורה ללדת רק בן אחד – לולי הדין שעשתה לאה בעצמה והעבירה לאחותה את הוולד שהחל לצמוח ברחמה. לכן רש"י מדקדק לכתוב **"שרנה לאה דין בעצמה"**, ולא כמו שנאמר קודם אצל הילדים האחרים, **"כי אמרה"**. כיון שלאה לא שיתפה איש בסערה הרגשית המטלטלת שליוותה את לידת דינה.

זה עומק החסד: היא לא העניקה לה רק ילד פיזי, אלא **כבוד ששומר ומרים את גבו של המקבל**.

בדרך דומה, מבאר הרבי במקום אחר משנה באבות (הי): **"ארבע מידות באדם, האומר... שלי שלי ושליך שלי – רשע. שלי שלך ושליך שלך – חסיד"**. כמובן, אף מילה לא ברורה: האם הרישא מדברת במנהיג מושחת ורע מעללים שגוזל רכוש העיר לעצמו? הרי אינו רשע, אלא בגדר אדם שאין לדון בו! כיצד המשנה מתחילה **"ארבע מידות באדם"**, כאילו הנהגה זו היא בגדר מידה נורמטיבית שצריך לדון בה במסכת שעוסקת ב"מילי דחסידותא", שהוא שפיץ ההידור של הנהגה הטובה?

גם הסיפא אינה מובנת: **"שלי שלך ושליך שלך – חסיד"**. עולה התמיהה הרי זה חסיד שוטף? אם מחלק את כל נכסיו לאחרים, יהפוך בעצמו לעני שייאלץ לחזור על הפתחים? הרי חז"ל ציוונו **"המבזבז, אל יבזבז יותר מחומש"** כדי שלא יהפוך בעצמו להיות

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il